

28. ULUSLARARASI HIDIRELLEZ BAHAR ŞENLİKLERİ
Mayıs 2019
Çalıklı, Valandova / MAKEDONYA

24. ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ SEMPOZYUMU
VE
KARMA TÜRK SANATLARI SERGİSİ
MAKEDONYA 03 MAYIS 2019

GELENEKSEL ÇOCUK OYUNLARININ
ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Doç. Dr. Osman EMİN¹

Özet

Çocukların vazgeçilmez uğraşı oyun, vakit geçirmekten öte bir öneme sahip onlar için. Çocuğun gelişimi ve gelecekteki hayatını şekillendirmede büyük bir etkiye sahip olan Geleneksel oyunu ve fonksiyonları üzerine görüşler farklıdır. Geleneksel oyun çocuğun dili ve en etkili anlatım aracıdır, hayal dünyasıyla gerçekler arasında kurduğu köprüdür. Çocuk empati kurmayı, başkalarına saygı göstermeyi, karşılıklı diyaloglarda kendi sorumluluğunu fark etmeyi, sabırlı olmayı, kurallara uymayı, stresle baş etmeyi, problem çözmeyi ve liderlik özelliklerini pekiştirmeyi öğrenir. Çocuğun gelişmesi ve kişilik kazanması için sevgiden sonra gelen ikinci en önemli ruhsal besindir. Oyun, fiziksel, sosyal, zihinsel, psikolojik ve duygusal yönden çocuğu etkiler ve gelişmesine katkıda bulunur. Oyunun çocuğun psikolojisine katkılarına baktığımızda da geleneksel oyun aktivitelerinde motor tepkilerin denenmesi süratli, akıcı ve doğru motor becerilerin kazanılmasına yol açtığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Geleneksel Çocuk Oyunları, Eğitim, Kültür

¹ “Kiril ve Metodiy” Üniversitesi, “Blaje Koneski” Filoloji Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü

28. ULUSLARARASI HIDIRELLEZ BAHAR ŞENLİKLERİ
Mayıs 2019
Çalıklı, Valandova / MAKEDONYA

Giriş

İnsanı değiştiren, geliştiren, toplumaştıran en önemli faktör şüphesiz eğitimidir. Kültür ise üzerinde çok çalışılan ve farklı bakış açılarıyla ele alınan bir kavramdır. İnsanoğlunun var olduğu günden bugüne kadar geçen süreçte bu olgu hep var olmuştur. Kültür bilimciler tarafından genel kabul gören tanıma göre kültür, insanlığın tarihsel birikiminin, güncel değerler, yaratımlar ve ürünlerinin, geleceğe ilişkin tasarımlar ve eğilimlerinin toplamı veya anlatımıdır (Özhan, 2006). En kısa tanımıyla ise kültür, insanın doğaya eklediği tüm maddi ve manevi varlıkların toplamıdır. Bu anlamda, insanoğlunun yarattığı, ürettiği, her mal, her ahlak kuralı bir "kültür ögesi"dir. Bir diğer ifadeyle, "doğanın yarattıklarına karşın insanoğlunun ortaya koyduğu her şey" (Güvenç, 1994) olarak tanımlanan kültür, insanlık tarihi boyunca ortaya konulan tüm değerleri içine alan bütünleştirici bir kavramdır. Ancak kavram, kullanımı itibarıyla, içinde yaşanan bölgenin değerleriyle bezenmiş ve toplumlara özgü olma özelliğini de taşımaktadır.

Eğitim sayesinde insan kendine, milletine ve dünya insanlığına faydalı, bir vatandaş olabilir. Günümüzdeki eğitim-öğretim konusundaki araştırmalar, öğrenme olgusunun bireyin etkin katılımıyla en üst düzeye ulaştığını göstermektedir. Çünkü bireyin öğrenmeye etkin olarak katılması, onun tüm duyuların öğrenme sürecine katılması anlamına gelmektedir. Birey yaşayarak öğrendiklerini unutmamakta ve bu öğrendiklerini diğer öğrenilen bilgilere aktarabilmelidir. Ülkemiz eğitim sistemine gerek ders programları gerek yöntem gerekse eğitim ortamları yönünden bakılacak olursa öğrenci edilgen bir konumdadır. Buda öğrenciyi ezberleyen biri olmaya itmektedir. Bu yüzden şimdiye kadarki ezberci eğitim anlayışımızdan biran önce vazgeçip bilgiyi

sadece ezberlemek için değil, hayatta kullanan, analiz ve sentez yapan bireyler yetiştirmemiz gerekmektedir. İnsan merak eden, öğrenme ihtiyacında olan bir varlıktır; hem kendini hem de kendi dışındaki dünyayı anlamak ister. Elde ettiği bilgiler de onun çevresine uyumunu kolaylaştırır. Bireyde meydana gelen davranış değişikliklerinin bir kısmı rastlantılarla ve kendiliğinden gerçekleşir. Bir kısmı ise yetişkinler tarafından planlı ve kasıtlı olarak gerçekleştirilir. Bireyde toplumca istenen davranışlar geliştirme sürecine "eğitim" adı verilmektedir. Eğitimin amacı, genel anlamda bireyin özünü gerçekleştirmesine ve topluma yararlı olmasına yardımcı olmaktır. İnsanların diğer insanlarla ve çevreleriyle etkileşimlerinin maddi ve manevi ürünlerine kültür dendiği dikkate alınır, insanın, çevresiyle etkileşimi sonucunda kültürlenmeye uğradığı söylenebilir. Çevresiyle etkileşerek öğrendiklerini, diğer insanlara da öğretmeye kalkışan kimse ise, belli bir amaca yönelik olarak o insanları kültürlemeye çalışıyor demektir. Eğitimin amaçları öğrenme yoluyla gerçekleştirilir. Birey sürekli bir etkileşim içinde ve kişinin çevresiyle kurduğu etkileşim sonucu bireyde meydana gelen kalıcı izler bireyin yaşantılarını oluşturur. Morris'e göre, psikoloji "insan ve hayvan davranışlarını inceleyen bilim dalı"dır. Psikoloji, insan davranışlarını inceleyen bir bilimdir, insan merak eden, öğrenme ihtiyacında olan bir varlıktır; hem kendini hem de kendi dışındaki dünyayı anlamak ister. Elde ettiği bilgiler de onun çevresine uyumunu kolaylaştırır. Psikolojik gelişim ile sosyal gelişim birbirinden bağımsız değildir. Çocuk, toplumu, kuralları, meslekleri, gelenek ve görenekleri, iyiyi ve kötüyü, doğrudan doğruya öğrenirken, yani sosyal olarak gelişirken, bu öğrendikleri kendi kişiliğini de şekillendirir. Oyunun kurallarına bağlı olarak oyuncu, rakibine saygı duymaya, disiplinli olmaya mecburdur. Fakat

bu tür kurallar sadece sınırlamamakta, aynı zamanda mesafeli özgürlüğü de sağlamaktadır. Bu da, oyuncuya kendi karakterini gerçekleştirme imkanı vermektedir.

Bu amaçla oyunun çocuk gelişiminde etkisi büyüktür, çünkü oyun çocuğa kendini tanımayı öğretir. Oyun yoluyla kendi güçlerini sınamakta, atılıma girişmekte olan çocuğun, oynadıkça duyuları keskinleşir, yetenekleri gelişir, becerileri artar. Çocuk oyuna yalnızca büyüklerinden gördüğünü aktarmakla kalmaz, kendi algıladıklarına deneyimlerini de katarak sentezler yapar.

Bir Çin atasözü şöyledir : «İşitirim, unuturum; Görürüm, hatırlarım; Yaparım, öğrenirim.» Bu söz, eğitimde ve öğrenmede, işitmeden ve görmeden çok, yapmanın önemini çarpıcı bir biçimde vurgulamaktadır. Yaparak ve yaşayarak öğrenmenin etkili bir ifadesidir bu. Bilindiği gibi eğitim ve öğretimde temel, duyu organlarını harekete geçirmek, elden geldiğince fazla duyu organını aktif hale getirmektir. Bu gerçekleşirse, yapılmakta olan eğitim ve öğretim, etkili, verimli, başarılı ve kalıcı olur. Genel olarak öğrenmede beş duyunun etkisi ve payı şöyledir : Görme duyusu % 75, işitme duyusu % 13, dokunma duyusu % 6, koklama duyusu % 3, tat alma duyusu % 3. Bu tablodan kolayca anlaşılacağı gibi, eğitim ve öğretimde en büyük pay, görme duyusuna düşmektedir. Buna öteki duyu organlarının yanı sıra bir de yapma, yani beynin ve el-kol gibi beden organlarının da çalışması eklenirse, Çin atasözünün anlamı daha iyi anlaşılır. İşte burada oyun ve geleneksel oyunların önemi söz konusu olmaktadır. Bu yöntem, eğitim ve öğretimde özel bir değere sahiptir. Çünkü bunda öğrenciler, başka bir kimliğe bürünür, başkalarının nasıl hissettiğini, nasıl düşündüğünü ve nasıl davrandığını anlama olanağını elde ederler, örneğin bir iş veya pazarlık görüşmesinin dramatizasyon yoluyla canlandırılması, öğrencinin ileride karşılaşacağı sorunlar hakkında önceden haberdar olmasını sağlayacak ve öğrenci, beklenmedik durumlarla da karşılaşabileceği konusunda uyarılacaktır.

Oyun, çocuğun yaratma ortamıdır. Oyun, çocuğa hiç kimsenin öğretemeyeceği konuları, kendi deneyimleriyle öğrenmesi yöntemidir. Oyun içinde çocuk, etrafından

gördükleri ile sınırlı kalmayıp onlara ek olarak kendi düşüncelerini de katarak, oyuna kendince şekil, hareket ve canlılık verir, bundan da büyük haz ve neşe duyar. Ebeveyn ve çevresinden gördüklerini kaynaştırıp, oyun ortamında kendine has kurallarıyla oyunu şekillendirir. Oyun, çocuğun boş zamanlarını doldurma aracı olarak görülmemelidir. Bazı yetişkinlerin oyunu bu şekilde düşündükleri görülür. Oysa, oyun gerçek ve önemli bir eğitim aracıdır. Oyun çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını geliştirir, insan ilişkilerini, yardımlaşma etkileşimini arttırır. Çocuğa güçlkle öğretilen pek çok kural, oyun sırasında daha kolay öğretilir. Kısacası oyun, kişinin kendisini anlatabildiği en kolay yoldur ve eğitimin bir parçasıdır. Çocuk oyunları yaşamın vazgeçilmez bir parçasıdır, ama yaşamın kendisi değildir. Çocuk oynarken gerçek hayattan uzaklaşmakta, kendi hayal dünyasına dahil olmaktadır. Bu dünya onun duyu ve düşüncelerini, isteklerini rahatlıkla gerçekleştirdiği bir dünyadır. Oyun bitip gerçek yaşama döndüğünde, oyun dünyasıyla gerçek yaşamın aynı şeyler olmadığını görür. Gerçek yaşamla hayal dünyası arasında sürekli gidip gelen çocuk zamanla, gerçekle hayal dünyası arasındaki ayrımı görür.

Oyun, çocuğun en katkısız, en çok ruhsal doyumunu sağlayan uğraşısıdır. Çocuğun beden, ruh ve moral gelişimini sağlar, ona iyi davranışlar ve alışkanlıklar kazandırır. Oyun, çocukların ve daha az ölçüde büyüklerin, günlük geçim uğraşlarından arta kalan boş zamanlarında, her hangi bir üretim çabası ya da başka çeşit hizmetleri zorunlu kılmadan, sadece eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağlayan etkinliktir. Oyunla coşku ve sevinç duygusunun kazandırılması istenir. Çocuklar, oyun kurallarını ve hedefleri tanıyarak, değişen şartlar altında bunlara yönelik davranışlar oluşturarak tak-tik düşünce geliştirirler. Ayrıca oyun, insanların bedensel ve zihinsel gelişimine katkıda bulunan, sosyal uyum ve duygusal olgunluğu geliştirmek amacıyla kendine özgü belirli kurallara sahip, gönüllü katılım yoluyla toplumsal grup oluşturan bir etkinliktir. Yine oyun, çocukların sosyal uyum, zeka ve becerisini geliştiren, belirli bir yer ve zaman içerisinde, kendine özgü kurallarla yapılan, sadece eğlenme yolu

ile dinlenmelerini sağlayan eğlenceli bir etkinlik olarak tanımlanabilir.

Oyun çocukların temel ihtiyaçları olan yemek yemek, uyumak kadar önemli birincil bir ihtiyaçtır (Hutt et al, 1989 in A.Kahyaoğlu, 2011). Oyun, çocuklar için öğrenmeyi, sosyal, duygusal, fiziksel ve zihinsel gelişimi artırıcı ya da ilerletici etkisiyle bilinmektedir (Muys ve ark., 2006 in A.Kahyaoğlu, 2011). Bunların yanında oyun, çocukla yetişkin arasında sıcak bir ilişki geliştirir ve çocuk oyun ve reel hayat ayrımını yapmasını sağlar (Bennett et al, 1997 in Kahyaoğlu, 2011).

Çocuğun oyundaki hayal dünyası onun gerçek yaşamı daha iyi görmesini ve kavramasını sağlayarak psikolojik olgunluğuna yardımcı olur. Oyun her ne kadar doğal bir ortamda karşılıklı sevgi ve saygı içerisinde oynansa da bünyesinde şiddeti de barındırmaktadır. Bu nedenle geleneksel çocuk oyunları çocuklarda kin, nefret duygularının yerine sevgi, saygı ve hoşgörüyü geliştirir. Psikolojik açıdan baktığımızda geleneksel oyun ortamında kurulan etkileşim çocuğun ilerideki sosyal davranışlarını belirler aynı zamanda mutluluk, sevinç, acı, acıma, korku, kaygı, dostluk, düşmanlık, kin, nefret, sevgi, sevme, sevilme, güven duyma, bağımlılık, bağımsızlık, ayrılık ve ölüm gibi pek çok duygusal tepkiyi çocuk oyun yolu ile öğrenir. Çocuğun sözcük dağarcığını geliştirir, çocuğa rahat konuşma ve düşüncelerini açıklama alışkanlığı kazandırır. Çocuk soru sormayı, yeni bilgiler edinmeyi, nesnelere, araç gereçleri tanımayı, adları öğrenmeyi, işlevleri kavramayı ve onları kullanmayı öğrenir; dünyayı ve çevreyi keşfeder, gerekli bilgileri edinir, merak duygusunu tatmin eder. Sonuç olarak, oyun çocuğun boş zamanlarını doldurma aracı olarak görülmemelidir. Oyunun gerçek ve önemli bir eğitim aracı olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Geleneksel oyun çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını geliştirir, insan ilişkilerini, yardımlaşma etkileşimini artırır. Çocuğa güçlkle öğretilen pek çok kural, oyun sırasında daha kolay öğretilir. Kısacası oyun, kişinin kendisini anlatabildiği en kolay yoldur ve eğitimin ayrılmaz en önemli parçasıdır.

Hemen hemen her oyunda çocuğun sosyal açıdan gelişimine faydası olabilecek davranışlar bulunur. Oyunda edinilen kendi

haklarını savunma, diğer arkadaşlarına karşı saygı, işbirliği ve paylaşma, kurallara uyma iyi-kötü, doğru-yanlış ayrımını yaparak iyiyi-doğruyu özümseme ve mensubu olduğu gurubun çıkarlarını koruma ve kollama ile toplum kültürünü öğrenme gibi özellikler, toplumsal yaşamlarını sağlayan, öğreten sosyal değerlerdir. Çocukta duygusal yapı bedensel ve zihinsel gelişimine paralel olarak gelişir ve olgunlaşır. Çocuğun duygusal gelişimini en çok yakın çevresindeki insanlarla, anne, baba, öğretmenleriyle olan ilişkileri etkiler. Onlarla olan ilişkileri kişiliği üzerinde olumlu yada olumsuz etkiler bırakır. Anne, baba ve öğretmeni tarafından sevilmediğini, istenmediğini yada tam tersine aşırı korunduğunu, baskı altında tutulduğunu hisseden çocuk olumsuz yönde etkilenir. Korkak, güvensiz, kuşkucu ve kaygılı bir kişilik sergiler. Oysa aile içerisinde mutlu sevilmediğini hisseden, olduğu gibi kabul edilen bir çocuk sevmeyi paylaşmayı bilen, kendine güvenen, mutlu, bir kişiliğe doğru bir gelişme içerisinde olacaktır. Oyun bir grup çalışmasıdır ve kendine özgü kuralları vardır. Bu kurallara uymayanlar oyun dışında kalırlar. Bütün çocuklar kurallara uymayanlarla oyun oynamak istemezler ve onları oyun dışı bırakırlar; böylelikle cezalandırılmış olurlar. Hiçbir çocuk bu duruma düşmek istemez. Oyunun bu niteliği çocuklara kurallara uyumayı öğretir. Birey büyüdüğünde de toplumun kurallarına uyar ve toplumla uyumlu hale gelir. Çocuklar oyun içerisinde başkalarının haklarına saygı göstermek, mağlubiyeti kabullenmek zorundadırlar, aksi halde yine oyun dışı kalırlar böylelikle isyan etmemeyi başkalarına saygıyı ve kabullenmeyi öğrenirler, buda toplum hayatında oldukça önemlidir

Çocuk oyunları, çocuk eğitimi ile toplumsal kültür açısından önemli olduğu gibi Psikoloji, eğitim ve ruh bilimi yönünden de önem taşımaktadır. Çocukların eğitiminde en etkin yol olan oyun, çocuk için gerekli olan davranış, bilgi, becerilerini oyun içinde kendiliğinden öğrenir. İnsanlık ilişkileri, yardımlaşma, konuşma, bilgi edinme, alışkanlık ve deneyim kazanmak, yaşamın rollerini anlama olguları çocuk oyun içinde kavrar, benimser pekiştirir. Çocuğun kişiliği oyun içinde daha belirgin çizgilerle ortaya

çıkar ve gelişir. Yapılan araştırmalarda oyunun farklı çeşitlerinin çocukların farklı gelişim alanlarında etkili olduğunu ortaya koydu. Örneğin, -mış gibi yapma oyunu (pretend play) çocukların yalnızca problem çözme, meto-kognitif ve sosyal biliş alanlarında gelişmelerine değil aynı zamanda bilimsel yetenekler, matematik ve dil gelişiminde de ileri bir düzeye gelmelerini sağlar (Gmitrova and Gmitrov, 2003 in Kahyaoğlu, 2011). Moyles (1989), Smith ve ark.(1977, 1981,1987) de bu görüşü destekleyerek çocuklarda -mış gibi yapma oyununun konuşma akıcılığını, hikâye anlatma yeteneğini ve çok boyutlu düşünme özelliğini geliştirdiğini ileri sürmüşlerdir. Oyun çeşitlerinden bir diğeri ise fantezi (hayal kurma) (fantasy play) oyunudur ki bu oyunun sosyal-bilişsel yetenekleri ve sosyal davranışları geliştirmeye yardımcı olduğu düşünülmektedir (Gorvey, 1977; Smilansky, 1967 in Kahyaoğlu, 2011). Oyunun çeşitlerine bakıldığında, sandplay (kum oyunu), rough and tumble play (itişip kakışma oyunu), socio-dramatic play, messy play (dağınık, karışık oyun), pretend play (-mış gibi yapma oyunu), symbolic play (sembolik oyun), fantasy play (hayal kurma & kurgu oyunu), house games (evcilik oyunu), role making (rol yapma oyunu), dressing game (kostüm giyme oyunu), water game (su oyunları), creative- art play (resim yapma, parmak boyası), puppets game (kukla oyunu), story-telling game (hikaye anlatma oyunu), physical games (fiziksel oyunlar) gibi pek çok oyunun çocuğun farklı yaş gruplarına göre tercih ettiği ancak her yaş grubunda da oynanabilecek oyunlar olduğu anlaşılmaktadır. Oyunların çocuğun dil; konuşmada akıcılık, yeni kelimeler öğrenme ve zihinsel gelişime; yaratıcı düşünce, çok boyutlu düşünce, problem çözme katkıda bulunmasının yanı sıra, oyun çocuğun duygusal, sosyal ve fiziksel gelişimine de katkıda bulunmaktadır (Kahyaoğlu, 2011).

Geleneksel Çocuk Oyunların Önemi

Halk kültürünün önemli dallarından biri olan çocuk oyunları “Belli kuralları olan, iyi vakit geçirmeye yarayan eğlence.” olarak açıklanabilir. Çocukların yaşamında ve gelişiminde önemli bir yere sahip olan çocuk oyunları; çocuğun iç dünyası, edinimleriyle

birlikte yaşanılan çağın ve içinde yaşanılan kültürün izlerini de taşımaktadır. Atalarımız, oyunun çocuk için önemini “Abdal düğünden, çocuk oyundan usanmaz.”, “Oynamayan tay at olmaz.” gibi sözlerle dile getirmişlerdir. Çocuk oyunları, hayatın çekirdeği gibidir, bütün insanlar orada gelişir, orada meydana çıkar. Oyunlar, çocuğu eğlendirmenin yanı sıra sosyalleşmesine imkân sağlar ve onları geleceğe hazırlar. Aynı zamanda çocuğun, ruhsal, psikolojik, bedensel, zihinsel, kültürel gelişimlerine de yardımcı olur ve çocuğa öz güven kazandırır. Çocuk oyunları, çağlar boyu süren bir geleneğin mirasıdır. Günümüzde çocuk oyunları, teknolojinin gelişmesi ve iletişim araçları yoluyla unutulmaya, yeni bir biçim almaya baş göstermiştir. Çocuk oyunları oynandığı toplumun kültüründen ve çağından izler taşır. Kültür toplumsaldır, tarihseldir. Oyun, bir kültür topluluğunun ortak mirası ve nesilden nesile aktarılan önemli bir mirastır. Çocuk oyunları genellikle anonimdir. Çağlar boyu süren geleneğin günümüze gelen mirasın kalıntısıdır. İlk çocuktan başlayarak günümüze gelen çocuk oyunları, halk külürünün zengin bir yönünü oluşturur.

Çocuk oyunlarında, yaşanılan, toplumun, örf, adet ve geleneklerini, duygu ve düşüncelerini, inanışlarını görebiliriz. Çocuk oyunları çeşitli zaman birimlerinde zenginleşir ve anonimleşir. Çocuk oyunları, milli yapının bir parçasıdır. Çocuk denilince ilk düşünülen şey oyundur. Çocuğun doğasında oyuna ihtiyaç vardır. Oyun çocukla birlikte başlar, zamanla oyunlar çeşitlenir. Çocuklar kendi oyunlarında özgürdürler. Çocuk oyunlarının hazır bulunmuş, miras yoluyla aktarılmış kuralları vardır. Oyun, çocuklar için sosyalleşmeye atılan ilk adımdır. Oyunlarda uyulması gereken kurallar çocuğu hayatta hazırlar. Çocuk yaratıcı bir varlıktır. Bu yaratıcılığı sayesinde çok çeşitli oyunlar çıkarır. Çocuğun etrafını saran sosyal baskı oyunlara da yansımaktadır. Yaşanılan doğal çevre de oyunları etkiler. Kırsal yerleşim merkezleriyle ve şehirlerdeki oyunlar birbirinden farklıdır. Oyunlarla çocuklar sosyalleşir, kişiliklerini geliştirir. Oyun yoluyla kazanılan bilgiler, kalıcıdır. Oyunun çocuk eğitiminde yeri çok önemlidir. Günümüzde bu oyunların bir çoğu unutulumağa başlamıştır. Kültürümüzün temel taşlarından

biri olan çocuk oyunları, günümüzde unutmaya başlanmıştır. Hızlı gelişen kültür alışverişinin etkisi altında kalan oyunlar, yeni bir renk, yeni bir boyut aldığını söyleyebiliriz. Oyun günümüzde toplumbilimcilerin, kültür tarihçilerin, antropologların, psikologların, çocuk gelişimcilerin önemle üzerine eğildikleri ve çalışmalar yaptığı bir konu olmuştur. Çocukta girişkenlik, yaratıcılık ve doğallık oyunla geliştirilebilir. Çocuk oyunlarının bir bölümü yarışmaya, bir bölümü de taklit ve benzetmeye dayanır. Çocuklar, tek oyunlarda, toplu oyunlarda olsun sürekli bir deneme ve arama içindedir. Çocuk, oyunlarda değişik kişilik ve rolleri deneyerek, kendi kişilliğini bulur.

Çocuk oyunları günlük yaşamdan esinlenerek ortaya çıkmıştır. Günümüzde iletişim araçları yoluyla çocuk oyunları bir ülkeden diğere taşınmıştır. Çocuklar, oyunlarını öncelikle ana-babadan diğere yetişkinlerden ve arkadaşlarından öğrenirler. Oyunların bazıları türkölü, tekerlemeli, bilmeceli ve danslıdır. Bazı oyunlar araçla oynanır. Bazı oyunlar, kız oyunu erkek oyunu olmak üzere kendi aralarında ayrılırlar. Bazı oyunlar geleneksel olup, çocuk gelişimine etkisi çok büyüktür. Oynanan oyunlardan ve çocukluğumuzda oynanan *İstöp, Dokuztaş, Humbıl, Birdirbir, Yakan Top, Çelik-Çomak, Uzun Eşek, Bağlı, Dalya, Ali Dayı Saatin Kaç?, İti-Biti, Pes, Kömen-Kömen, Kabaklar Pişti Mi?, El El Epenek, El Üstünde Kimin Eli Var?, Ebe Beni Kurda Verme, Beş Taş, Topaç, Ayakkabı Saklama, Harmanbiç, Kız Kaçırma, Kurt Baba, Dokun Ve Kurtar, Yedi Kiremit, Çember Çevirme* gibi oyunların adlarını özellikle bugün çocuklarımızın pek çoğu duymamıştır bile. Dönemin oyun araçları ve doğadan temin edilen ağaç dalları, çakıl taşı, değnek, tahta parçaları, çivi, çam kozalağı, topaç, misket, top, ip, şişe kapağı, taş, tahta parçası, ceviz, su, toprak, çamur gibi materyaller ve nesnelere. Türk dünyasında ve ülkemizde, çocuklar tarafından günümüze taşınmış pek çok oyun bilinmektedir. Tarih boyunca çocuklar, genellikle oyunlarını kendileri oluşturmuşlar ya da büyüklerin oynadıkları oyunları değiştirerek oynamışlardır. Bugün bilinen ve oynanan pek çok oyunun eski çağlarda da bulunduğu ve oynandığı, en eski oyun araçlarından birisinin

taşlar olduğu ve en eski taş oyununun ise “Beş Taş” olduğu belirtilmekte ve bu tür oyunların farklı kültürlerde taş yerine farklı malzemelerle örneğin; aşık kemikleriyle oynandığı da görülmektedir. Yine “top” ve “ip” çocukların en eski oyun araçlarıdır. Türkiye’de geçmişte oynanan eski çocuk oyunları; taşın uzağa atılmasını amaçlayan veya bir taşla başka bir taşı vurma oyunları olduğu gibi, bezden ya da deri veya meşinden yapılmış toplarla oynanan koşmaca veya kovalamacaya türü oyunlardır. Ayrıca, cirit oyunu gibi, değneklerle oynanan top oyunları da vardır. Adı, kuralları, oyun tekerlemeleri ve oyun nesnelere yöreye göre değişebilen geleneksel çocuk oyunları bir bütün olarak ele alındığında başlı başına bir ritüel niteliğindedir. Oyunlar, çocuğun oyuna çağrılmasından evlere dağılmasına kadar geleneğin belirlediği kurallar çerçevesinde sürer gider. Çocukların buldukları mekâna, mevsime, günün saatine, arkadaş sayısına, yaş gruplarına göre oynayacağı oyunlar farklıdır. Oyun çocuklar için çok ciddi bir iştir, kuralları kesindir değişmez. Oyunlarda eşitlik söz konusudur, adam kayırma yoktur. Kurallara uymayan, oyunbozan çocuklar “çürük elma” olarak nitelendirilerek oyundan atılır ve bir sonraki oyuna alınmazlar. Bu riski göze alamayan çocuk kolay kolay kural dışına çıkamaz, böylece toplumsal kurallara da uymayı öğrenir. Çocuk oyunda; işbirliği, sorumluluk alma, başkasının hakkına saygılı olma, yardımlaşma gibi kavramlarla birlikte yenmenin güzelliğini, yenilginin üzüntüsünü yaşayarak öğrenir. Oyun her ne kadar doğal bir ortamda karşılıklı sevgi ve saygı içerisinde oynansa da bünyesinde şiddeti de barındırmaktadır. Bu nedenle geleneksel çocuk oyunları çocuklarda kin, nefret duygularının yerine sevgi, saygı ve hoşgörüyü geliştirir. Psikolojik açıdan baktığımızda geleneksel oyun ortamında kurulan etkileşim çocuğun ilerideki sosyal davranışlarını belirler aynı zamanda mutluluk, sevinç, acı, acıma, korku, kaygı, dostluk, düşmanlık, kin, nefret, sevgi, sevme, sevilme, güven duyma, bağımlılık, bağımsızlık, ayrılık gibi pek çok duygusal tepkiyi çocuk oyun yolu ile öğrenir.

Sonuç

Biz eğitimciler olarak çocuklarımızın zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal olarak gelişmesini istiyoruz. Çocuklarımızın her yönden kendilerini geliştirmeleri için oyun çok önemlidir. Sanayileşme, çarpık kentleşme ve teknolojik gelişme ve bilgisayar bağımlılığı, elektronik oyun ve oyuncaklar nedeniyle çocuklar sanal bir dünyaya hapsolmaktadır. Oyun çocukların hayatından çıkmakta, geleneksel oyunlarımız unutulmaktadır. Hayatında oyun olmayan çocuklar bireysel bir hayatı benimserler, sosyal hayattan kopar, iletişim becerileri ve bireysel yeteneklerinin gelişmez; bu durumun yalnız ve psikolojisi bozuk nesillerin yetişmesine sebep olur. Çocuklar her ne kadar ellerinde her imkân var gibi görünse de oyun oynamayan çocuğun mutlu olmadığı bilmek gerekir. İşte burada geleneksel oyunların sosyalleşmeye, olumlu psikolojik gelişmeye ve knedi çocukların gelişimine olan katkılarını görmeliyiz. Çocuklarımızın zihinsel, fiziksel, sosyal-duygusal gelişimi için geleneksel oyunlar, çocuklarımıza kültürel öğeleri ve topluma uyum sağlamayı öğretir. Çocuklarımızla duyguların körelmesine neden olan bilgisayar oyunlarının yerine sevgi, merhamet dayanışma, paylaşma, grup içi fedakârlık değerlerini kazanmalarını sağlayan geleneksel oyunlar oynamalıyız. Ancak geleneksel çocuk oyunları teknolojiye yenildiğini söyleyebiliriz.

Günümüz iletişim çağının çocukları evde bilgisayar oyunlarının ve onun türevi olan televizyonlardaki şiddet içerikli çizgi filmlerin kendilerine zahmetsizce sunmuş olduğu sanal dünya büyüüne kapılmaktadır. Çocuklar dış dünyadan kopuk yeni sanal hazlar peşinde koşan bağımlı kişiler haline gelmişlerdir. Çocukların, her geçen gün daha asosyal hale geldiğini ayrıca bilgisayar ve televizyon bağımlısı haline gelen çocuklar temel sosyal becerileri öğrenememekte, çevreleriyle sağlıklı iletişim kurmakta zorlanmaktadır. Çocukların toplumsal rol ve davranışları, öğrenme kapasiteleri zayıfladı. Çocukların çevresinden kopup kendi içine dönük olarak, paylaşma, yardımlaşma ve dayanışma gibi hayatta yaşanarak öğrenilen değerleri öğrenememekte, toplumdan, aileden kopuk bireyler haline gelmektedirler. Onlar

yakınımızda ancak sosyal olarak bize çok uzaktadırlar. Bu uzaklık, yalnızlık, kimsesizlik ve sosyal anlamda öksüzlük, demektir. Toplumdan izole olmuş bir çocuk sosyalleşme ihtiyacını bile sanal ortamda hiç görmediği kişi ya da kişilerle gidermektedir. Günümüzde dünyadaki gelişmeler, modernleşme, kentleşme gibi olguları gündeme getirmiş, çocuklar da bu gelişmelerden nasibini almıştır. Bu gelişmeler arasında sıkışan çocuklara sokakta oynamaya zaman kalmamıştır. Aynı zamanda oyun mekanlarının azalması, sokakta çocukları tehdit eden tehlikeler nedeniyle de aileler çocuklarını sokağa çıkaramaz olmuşlardır. Bugün ülkemiz ve dünya geneline bakıldığında oyunlar açık alanlardan kapalı alanlara doğru bir kayma olduğunu göstermekte aynı zamanda oyunların toplu olmaktan çıkarak bireyselleşme yolunda ilerlediği ve modernleştiği görülmektedir. Teknolojik gelişmelerin hayatımıza kazandırdığı ve çağın gereklerinden olan bilgisayar, televizyon, cep telefonu gibi araçlar çocukların dünyasında da önemli bir yere sahiptir. Günümüz çocukları bilgisayarı derslerinin yanı sıra daha çok sanal oyunlar oynamak için kullanmakta. Küçük yaşlarda başlayan bilgisayar ve telefon kullanımı yaş ilerledikçe artmakta ve pek çok çocuk ve ergende bağımlılık yaratarak ciddi sağlık sorunlarına, aileden ve toplumdan kopma, saldırgan ve uyumsuz davranışlar sergileme gibi sosyal ve ruhsal sorunlara neden olabilmektedir.

Kaynakça

1. Akandere M.: Toplu Eğitsel Oyunlar. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2002.
2. Akandere M.: Sportif Oyunlara Hazırlayıcı Toplu Eğitsel Oyunlar. Nobel Yayın Dağıtım, s.1, Ankara 2002.
3. Aral N., Kandır A., Yaşar M.C.: Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı. Geliştirilmiş 2.Baskı, YaPa Yayın Pazarlama, İstanbul 2002.
4. Bennett, N., Wood, L., Rogers, S. (1991). Teaching Through Play. Berkshire; Open University Press.
5. Dirim A.: İlköğretim okulları için Çocuk Oyunları. Esin Yayınevi, İstanbul 2000.
6. Dönmez N.B.: Oyun Kitabı. Esin Yayınevi, İstanbul 2000.
7. Erdem, M. ve N. Fidan. *Eğitime Giriş*, Ankara, Meteksan Matbaacılık, 1994
8. Fleer, Marilyn (2009) Play And Learning In Early Childhood Settings: International Perspectives. Springer. www.books.google.com adresinden ulaşılmıştır.
9. Gmitrova, V. ve Gmitrov, J. (2003). The Impact of Teacher Directed and Child-Directed Pretend Play on Cognitive Competence in Kindergarten Children, *Early Childhood Education Journal*, 30(4), 241-246.
10. Güvenç, B. (1994). İnsan ve kültür (Altıncı Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
11. Hazar M.: Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitimi. Ankara 1996.
12. Hutt, S.J., Tyler, S., Hutt, C. Ve Christopherson, H. (1989). *Play, Exploration and Learning: A Natural History of the Pre-School*. London: Routledge.
13. Kahyaoğlu, H.A. (2011). *Children and Pre-School Teachers' Perception of Play in Turkey*, Unpublished Master Thesis, Swansea University, Swansea- The UK.
14. Kale R.: Okul Öncesi Dönemde Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi. Geliştirilmiş 2.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara 2003.
15. Moyles, J. (2005). *The Excellence of Play*. Second Edition, Berkshire: Open University Press.
16. Muys, V., Rodger, S., ve Bundy, A.C. (2006). Assessment of playfulness in Children with Autistic Disorder: A Comparison of the Children's Playfulness Scale and the Test of Playfulness, *OTJR: Occupation, Participation and Health*, 26(4), 159-170.
17. Özer D.S., Özer K.: Çocuklarda Motor Gelişim. Kazancı Kitap Tic. A.Ş., İstanbul 2000.
18. Özhan, İ. (2006). Farklılaşmanın özel görünümleri olarak çokkültürlülük ve çokkültürcülük. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
19. Sel R.: Okul öncesi Çocuklarına Oyunlar. YaPa Yayın Pazarlama, İstanbul 2000.
20. Ünver D.: Okul Öncesi Eğitim ve İlköğretim için Beden Eğitiminde Oyun ve Folklorik Çocuk Oyunlarımız. BRC Basım Matb., Ank. 2003.